

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра аналітичної економіки та природокористування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації

проф. Гаврилюк С. В. _____

Протокол № __ від _____ 2018 р.

Програма

вибіркової навчальної дисципліни

«Теорія економічного ризику»

підготовки бакалавра

галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво»

напряму 6.030501 «Економічна теорія»

Програма навчальної дисципліни «Теорія економічного ризику» підготовки бакалавра галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» напряму підготовки напряму 6.030501 «Економічна теорія».

Розробник:

к.е.н., доцент кафедри аналітичної економіки та природокористування _____ **Матвійчук Н.М.**

Рецензент:

д.е.н., проф., завідувач кафедри аналітичної економіки та природокористування _____ **Стрішенець О. М.**

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри аналітичної економіки та природокористування

протокол № _____ від _____ 2018 р.

Завідувач кафедри: _____ (Стрішенець О.М.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету економіки та управління

протокол № _____ від _____ 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ (Бегун С.І.)

Програма навчальної дисципліни

схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	0305 «Економіка та підприємництво» 6.030501 «Економічна теорія»	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання IV
		Семестр <u>7-ий</u>
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції <u>22</u> год.
		Практичні <u>20</u> год.
		Самостійна робота <u>70</u> год.
	Консультації <u>8</u> год.	
	Форма контролю: залік	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Вивчення та облік невизначеності, конфліктності, багатокритеріальності й пов'язаного з ними ризику є важливим напрямом сучасної економічної теорії. Об'єкт управління ситуацією характеризується багатоваріантністю розвитку та можливістю виникнення непередбачених ситуацій. Таким чином, основними характеристиками сучасного економіста, фінансиста, керівника є вміння працювати в умовах невизначеності, робити раціональний вибір із безлічі можливих альтернатив.

Мета викладання дисципліни – озброїти майбутніх фахівців систематизованими знаннями щодо аналізу, моделювання, оцінки та управління ризиком, оволодіння сукупністю теоретичних і методичних питань, а також практичним досвідом проведення управлінського аналізу й оцінки ризиків діяльності підприємств.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- знання особливостей і тенденцій сучасного цивілізаційного розвитку природи ризиків та методів їх управління;
- вміння проводити дослідження сучасних тенденцій ризиків, з їх подальшою оптимізацією;
- критичне мислення та генерування креативних ідей, з метою управління ризиками;
- здатність до навчання та самоосвіти з питань ризик-менеджменту;
- формування дослідницьких навичок та умінь ризик-менеджменту;
- вміння креативного вироблення ідей щодо оптимального управління, як власними ризиками, так і ризиками підприємства;
- розуміння теоретичних основ і методології прийняття управлінських рішень;
- вміння ухвалювати рішення з урахуванням ризиків;
- вміння визначати види ризиків у сучасному підприємстві;
- вміння визначити об'єкт, суб'єкт, джерела, властивості та функції ризику;
- вміння виявляти внутрішні ризики, зокрема галузевий, операційний, комерційний, транспортний, фінансовий, аудиторський та зовнішні ризики;
- вміння проаналізувати обсяги можливих втрат у фінансово-економічній діяльності підприємств;
- вміння розробляти систему антикризових заходів на підприємствах;
- вміння передбачити фінансову кризу на підприємстві;
- вміння змодельовати ризикову ситуацію для прийняття управлінських рішень в діяльності підприємства;
- вміння оцінити ризик в діяльності підприємств.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ)

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.
Модуль 1. Теоретичні аспекти ризику					
Тема 1. Ризик та його ключові характеристики	13	2	2	8	1
Тема 2. Ризик та елементи теорії корисності	13	2	2	8	1
Тема 3. Аналіз ризиків та методи їх оцінювання	17	4	4	8	1
Тема 4. Теорія ігор в управлінні економічними ризиками	13	2	2	8	1
Тема 5. Психологічні аспекти прийняття економічних рішень в умовах невизначеності та ризику	12	2	2	8	-
Разом за модулем 1	68	12	12	40	4
Модуль 2. Прикладні аспекти управління ризиками на підприємстві					
Тема 6. Основи ризик-менеджменту	15	4	2	8	1
Тема 7. Міжнародні стандарти у процесі управління ризиками суб'єктів господарювання	13	2	2	8	1
Тема 8. Ризик-менеджмент у фінансовій сфері	12	2	2	7	1
Тема 9. Ризик-менеджмент у зовнішньоекономічній діяльності	12	2	2	7	1
Разом за модулем 2	52	10	8	30	4
Всього годин	120	22	20	70	8

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Самостійне опрацювання тем проводиться шляхом глибокого вивчення питань, винесених на розгляд на лекціях і практичних, а також додаткових питань і реальних прикладів соціального управління. Видами самостійних завдань є написання реферату або ж есе на одну з тем.

Теми рефератів

1. Аналіз ризиків лізингових операцій.
2. Аналіз ризику ймовірних збитків у прийнятті рішень щодо інноваційних проектів.
3. Аналіз і моделювання відсоткового ризику.
4. Аналіз і моделювання комерційного ризику.
5. Аналіз і моделювання кредитних ризиків.
6. Аналіз і моделювання політичного ризику.
7. Аналіз і моделювання ризику інвестиційної діяльності.
8. Аналіз і моделювання ризику іноземних інвестицій.
9. Аналіз і моделювання ризику ліквідності.
10. Аналіз і моделювання ризику в міжнародних кредитних відносинах.
11. Антикризове управління фірмою та ризик.
12. Багатокритеріальний підхід до аналізу кредитного ризику комерційного банку.
13. Валютні ризики та формування раціональної політики щодо їх страхування.
14. Взаємозв'язок між ризиком та ліквідністю комерційного банку.
15. Визначення середньозваженої вартості капіталу підприємства з урахуванням ризику.

16. Використання методу аналізу чутливості для виявлення основних чинників ризику проекту.
17. Використання похідних цінних паперів для хеджування ризику.
18. Використання статистичного методу для кількісного оцінювання ризику.
19. Використання теорії корисності при формуванні валютного портфеля з урахуванням ризику.
20. Використання фондових індексів при оцінюванні ризику фінансових активів.
21. Експертні методи оцінки ризику в зовнішньоекономічній діяльності фірм.
22. Застосування методу аналогій для кількісного оцінювання ризику.
23. Лімітування як один із основних способів зниження ступеня ризику фінансових операцій.
24. Маркетингові ризики та їх оцінювання на зовнішньому ринку збуту товарів.
25. Методи формування резервів на покриття кредитних ризиків.
26. Моделі оцінювання кредитоспроможності позичальника банку.
27. Мотивація й організаційні аспекти управління ризиком.
28. Оцінка ризику деривативів.
29. Прогнозування валютного курсу як інструмент хеджування валютного ризику.
30. Психологічні аспекти сприйняття ризику суб'єктами економічної діяльності.
31. Ризик в інноваційній діяльності.
32. Ризик-менеджмент у малому бізнесі.
33. Системний підхід в управлінні ризиком.
34. Теоретико-ігрова концепція вибору портфеля.
35. Управління геополітичними та політичними ризиками.
36. Управління інформаційними ризиками.
37. Урахування ризику в стратегічному менеджменті.
38. Урахування ризику при формуванні інвестиційних проектів.

Теми есе:

1. Вплив особливостей сприйняття інформації людиною на прийняття економічних рішень.
  2. Роль людського фактора в корпоративній політиці управління ризиками.
  3. Останні тенденції в поведінкових фінансах.
  4. Переваги людини, раціональність і ефективність ринку.
  5. Огляд та порівняння існуючих методів оцінки індивідуального ставлення до ризику менеджера компанії.
  6. Порівняння і аналіз поведінки інвесторів, пов'язаної із зовнішніми емоційно-визначальними факторами (погодними, сезонними, електромагнітними) в різних регіонах світу.
  7. Проаналізуйте чинники та визначте структуру ризику на прикладі певного інвестиційного проекту.
2. На конкретному прикладі здійсніть аналіз ризику, класифікуйте його джерела щодо певного виду комерційної діяльності.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Рейтингову оцінку за залік (за 100-бальною шкалою) з даного курсу студент може набрати двома способами:

- 1) з урахуванням балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю без здачі заліку;
- 2) без урахування балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю, але із здачею письмового заліку.

В першому випадку рейтингова оцінка визначається як сума двох складових:

- сумарної кількості балів за поточне опитування з відповідних тем (40 балів);
- сумарної кількості балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю (максимум 60 балів).

Основними формами поточного контролю студентів на практичних заняттях є опитування та економічні диктанти.

Поточний контроль (мах = 40 балів)										Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1										Модуль 2		
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					МКР 1	МКР 2	
T 1	T 2	T 3	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9			
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	30	30	100

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 - 81	
67 -74	
60 - 66	
1 – 59	Незараховано (з можливістю повторного складання)

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Азаренкова Г. М. Аналіз моделювання і управління ризиком (в схемах та прикладах) : [навч. посіб.] / Г. М. Азаренкова. – Львів : Новий світ-2000, 2011. – 240 с.
2. Андрєєва Т. Є. Ризик у ринковій економіці : [навч. посіб.] / Т. Є. Андрєєва, Т. Е. Петровська. – Х. : Бурун Книга, 2005. – 128 с.
3. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2005. – 600 с.
4. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком : [Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / В. В. Вітлінський, П. І. Верченко. – К. : КНЕУ 2001. – 292 с.
5. Вяткин В. Н. Управление риском в рыночной экономике / В. Н. Вяткин, В. А. Гамза, Ю. Ю. Екатеринославский, Дж. Дж. Хэмптон. – М. : ЗАО Изд-во «Экономика», 2002. – 195 с.
6. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : [навч. посіб.] / Л. І. Донець. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
7. Івченко І. Ю. Економічні ризики : [Навчальний посібник] / І. Ю. Івченко. – К. : „Центр навчальної літератури”, 2004. – 304 с.
8. Івченко І. Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій : [навч. посіб.] / І. Ю. Івченко. – К. : ЦУЛ, 2007. – 344 с.
9. Ілляшенко С. М. Економічний ризик : [Навчальний посібник] / С. М. Ілляшенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
10. Клименко С. М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : [навч. метод. посіб. для сам. вивч. дисц.] / С. М. Клименко, О. С. Дуброва. – К. : КНЕУ, 2006. – 188 с.
11. Кондрашихін А. Б. Теорія та практика підприємницького ризику : [навч. посіб.] / А. Б. Кондрашихін, Т. В. Пепа. – К. : ЦУЛ, 2009. – 224 с.
12. Кузьмін О. Є. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків : [навч. посіб.] / О. Є. Кузьмін, Г. Л. Вербицька, О. Г. Мельник. – Львів : Нац. ун-т «Лівівська політехніка», 2008. – 212 с.
13. Лук'янова В. В. Економічний ризик : [навч. посіб.] / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. – К. : Академвидав, 2007. – 464 с.
14. Матвійчук А. В. Аналіз і управління економічним ризиком : [Навч. посібник] / А. В. Матвійчук. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.

15. Машина Н. І. Економічний ризик та методи його вимірювання : [Навчальний посібник] / Н. І. Машина. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 188 с.
17. Останкова Л. А. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками : [навч. посіб.] / Л. А. Останкова, Н. Ю. Шевченко. – К. : ЦУЛ, 2011. – 256 с.
18. Писаревський І. М. Управління ризиками. [Навч. посібник] / І. М. Писаревський, О. Д. Стешенко. – Харків : ХНАМГ, 2008. – 124 с.
20. Старостіна А. О. Ризик-менеджмент: теорія та практика : [навч. посіб.] / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко. – К. : Політехніка, 2004. – 200 с.
23. Управління підприємницьким ризиком / за заг. ред. д-ра екон. наук Д. А. Штефанека. – Тернопіль : Економічна думка, 1999. – 224 с.
27. Чорноморченко Н. В. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків : [навч.-метод. посібник для сам. вивчення дисц.] / Н. В. Чорноморченко, І. С. Іванова, Н. С. Приймак. – Львів : Магнолія-2006, 2010. – 260 с.
28. Шегда А. В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління : [навч. посіб.] / А. В. Шегда, М. В. Голованенко ; за ред. А. В. Шегди. – К. : Знання, 2008. – 271 с.